

UPRAVLJANJE RIZICIMA PRI REVIZIJI FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Knežević, Mirela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Applied Sciences RRI_F / Veleučilište RRI_F**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:198:003307>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Final Examination Papers University of Applied Sciences RRI_F - Final Examination Papers and Diploma Papers](#)

VELEUČILIŠTE RRIF

PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINACIJE

Mirela Knežević

ZAVRŠNI RAD

**UPRAVLJANJE RIZICIMA PRI REVIZIJI FINACIJSKIH
IZVJEŠTAJA**

Zagreb, 2024.

VELEUČILIŠTE RRIF
PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINACIJE

ZAVRŠNI RAD
UPRAVLJANJE RIZICIMA PRI REVIZIJI FINACIJSKIH
IZVJEŠTAJA

Ime i prezime studenta: Mirela Knežević

Matični broj studenta: 631/21-I

Kolegij: Eksterna revizija

Predmetni nastavnik: doc.dr.sc. Anđelka Buneta, prof. visoke škole

Zagreb, 2024.

Upravljanje rizicima pri reviziji financijskih izvještaja

SAŽETAK

Ovim završnim radom se prikazuje upravljanje rizicima pri reviziji financijskih izvještaja. U načelu rizik je procijenjena prognoza moguće štete s negativnim ishodom. Neizbježan je segment svakog poslovanja i ne može se sa sigurnošću znati kada i u kojem obliku će se dogoditi. Uz rizik se povezuje revizija iz razloga što je revizija bitan segment smanjenja rizika i držanja rizika pod kontrolom. Kroz revizijske testove smanjuje se mogućnost prijevornih radnji ili pogrešaka te se rizik poslovanja smanjuje.

Kako bi se taj cilj postigao, revizori su razvili sustav revizorskih testova i kontrola koji omogućuju revizoru lakšu kontrolu kod obavljanja revizije financijskih izvještaja poduzeća. Revizor kod pripreme revizije koristi revizorske testove koji uključuju promatranje, inspekciju, preračunavanje, intervju s radnicima i upravom, ponovno izvođenje i potvrđivanje te prikuplja dokazne testove kao dokaze koji su analitički postupci testova salda i dokazni testovi poslovnih događaja. U postupku revizije revizor prikuplja revizorske dokaze koji mu omogućuju donošenje konačnog revizorskog mišljenja.

Revizor prije donošenja revizorskog mišljenja uz revizorske testove i dokaze oslanja i na interne i eksterne sudionike koji su povezani s poslovanjem društva nad kojim obavlja revizorski postupak.

Ključne riječi: rizik, revizija, dokaz, testovi, kontrola

Risk management in the audit of financial statements

SUMMARY

This final paper presents risk management in the audit of financial statements. In principle, risk is an estimated forecast of possible damage with a negative outcome. It is an inevitable segment of any business and it is impossible to know with certainty when and in what form it will happen. Audit is associated with risk because audit is an important segment of risk reduction and keeping risk under control. Through audit tests, the possibility of fraudulent actions or errors is reduced and the risk of doing business is reduced.

In order to achieve this goal, auditors have developed a system of audit tests and controls that allow the auditor to have easier control when auditing the company's financial statements. When preparing an audit, the auditor uses audit tests that include observation, inspection, recalculation, interview with workers and management, re-performance and confirmation, and collects evidence tests as evidence, which are analytical procedures of balance tests and proof tests of business events. In the audit process, the auditor collects audit evidence that enables him to make a final audit opinion.

Before issuing an audit opinion, the auditor relies on internal and external participants related to the operations of the company on which the audit procedure is performed, in addition to audit tests and evidence.

Key words: risk, audit, proof, tests, control

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. REVIZIJA – TEORETSKO ODREĐENJE	3
2.1. Objekt i predmet revizije	3
2.2. Vrste revizije	4
2.3. Postupak revizije	8
2.4. Revizijski standardi i profesionalna etika revizora.....	9
3. REVIZIJSKI RIZICI I PREPOZNAVANJE RIZIKA KOD REVIZIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA	13
3.1. Vrste revizijskih rizika	13
3.1.1. Inherentni rizik.....	14
3.1.2. Kontrolni rizik.....	14
3.1.3. Detekcijski rizik.....	15
3.1.4. Upitnik za ocjenu revizijskog rizika	15
3.1.5. Povezanost revizijskih rizika	17
3.2. Prepoznavanje rizika u procesu revizije financijskih izvještaja	19
3.2.1. Aktivnosti utvrđivanja rizika	21
3.2.2. Postupci procjene rizika (Upiti menadžmentu, Analitički postupci, Promatranje i provjeravanje).....	22
4. OBLIKOVANJE ODGOVARAJUĆIH REAKCIJA NA PROCJENJENE RIZIKE	25
4.1. Testovi kontrole.....	27
4.2. Dokazni testovi.....	30
4.2.1. Dokazni testovi poslovnih događaja	33
4.2.2. Analitički postupci	33
4.2.3. Metoda testova salda.....	34
4.3. Revizijski dokaz	35
5. ZAKLJUČAK	39
LITERATURA.....	41
POPIS SLIKA	42
POPIS TABLICA.....	42

1. UVOD

U svakom poslovanju javlja se rizik kao neizbježan dio. Javlja se kao posljedica nepredvidivih situacija u kojima je budućnost neizvjesna i nepoznata. Zato je potrebno zaštititi svoje poslovanje i svesti rizike na prihvatljiv minimum, odnosno upravljati rizicima. Ovisno o djelatnosti i situaciji poslovnog subjekta, postoje različite vrste rizika: poslovni rizik, financijski rizik (rizik likvidnosti), reputacijski rizik, rizik prijevere i mnogi drugi.

Kako je korelacija rizika i revizije izrazito važna s obzirom da se revizijskim testovima određuju strategije i ciljevi poslovnog subjekta te način korištenja raspoloživih resursa, tema ovog završnog rada je upravljanje rizicima pri reviziji financijskih izvještaja. Predmet rada je definirati pojmove rizika i revizije te koje sve metode revizor treba primijeniti kako bi smanjio rizike. Cilj rada je prikazati metode i način upravljanja rizicima unutar poduzeća te njihov odraz na reviziju financijskih izvještaja.

Svrha revizije financijskih izvještaja je neovisnim mišljenjem povećati stupanj povjerenja namjeravanih korisnika u financijske izvještaje (MrevS 200). Revizijom financijskih izvještaja želi se utvrditi da li financijski izvještaji prikazuju objektivno i realno financijski položaj i uspješnost poslovanja određenog poslovnog subjekta. Pri reviziji financijskih izvještaja posredno se ispituje poslovanje klijenta, organiziranost poslovnih funkcija – od informacijskog sustava do internih kontrola, te na koji način reagira u slučaju otkrivanja mogućih pogrešaka i/ili prijevernih radnji. Revizor raznim metodama testova kontrole koje uključuju: intervju, inspekciju, promatranje, usklađivanje, ponovno izvođenje i potvrđivanje te ponovno preračunavanje, otkriva moguće pogreške ili prijeverne radnje na računima glavne knjige koje posljedično mogu utjecati na financijske izvještaje u cjelini ili djelomično na određene pozicije.

Rad je podijeljen u pet poglavlja. Prvo poglavlje je uvod. Drugo poglavlje obrađuje temu revizije u teoretskom smislu. Objasnjava što je revizija i koji je njezin cilj, objekt i predmet revizije, vrste revizija te postupke revizije. Poseban naglasak je na revizijske standarde i profesionalnu etiku revizora. U trećem poglavlju razrađena je tema rizika u provođenju revizije, te koje sve vrste rizika postoje i na koje sve načine revizor prepoznaje rizike kod provođenja interne revizije. Četvrto poglavlje razrađuje testove kontrole te oblikovanje odgovarajućih reakcija revizora na procijenjene rizike. Peto poglavlje odnosi se

na zaključak u kojem su obuhvaćeni najvažniji zaključci istraživanja prikazanog u ovom završnom radu.

2. REVIZIJA – TEORETSKO ODREĐENJE

U ovom poglavlju elaboriraju se teoretska određenja revizije kao što su objekt i predmet revizije, vrste revizija, postupci u reviziji te revizijski standardi i profesionalna etika kao temelji revizije.

2.1. Objekt i predmet revizije

Revizija je metoda kojoj je svrha osiguranje vrijednosnih informacija za različite korisnike. Revizija se ne razmatra samo s aspekta praktičnog djelovanja. Praktična rješenja moraju biti i znanstveno-teoretski utemeljena. Da bi se revizija mogla promatrati s aspekta znanstvene discipline, potrebno je definirati pojam te discipline, metode i temeljna načela koje koristi.

Objekt revizije je poslovanje poduzeća, s najčešćim naglaskom na financijska izvješća. Razlikovanje revizije od ostalih disciplina upravo je određivanje predmeta i objekta revizije. Revizija je sistematiziran proces objektivnog pribavljanja dokaza prema unaprijed postavljenim kriterijima kojoj je cilj ispitivanje i ocjenjivanje usklađenosti između financijskih izvještaja i postojećeg poslovanja¹. Financijski izvještaji koji su predmet promatranja su bilanca, RDG (račun dobiti i gubitka), izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjenama glavnice te bilješke uz financijske izvještaje. U postupku revizije ispituju se računovodstvene evidencije pa i sve ostale evidencije od strane neovisnog ovlaštenog revizora.

Stoga se može zaključiti da je „Predmet revizije stupanj usklađenosti poslovanja poduzeća i njegovih financijskih izvještaja s unaprijed postavljenim kriterijima.“² Izuzetak su državna poduzeća kojima je predmet revizije, uz financijska izvješća, i poslovanje javnih poduzeća te ispitivanje proračuna sredstava koja se koriste (budžet) i fondova koji služe za financiranje djelatnosti koje su od javnog interesa.

Uobičajeni kriteriji na temelju kojih se ispituje usklađenost poslovanja poduzeća i njegovih financijskih izvještaja su računovodstvena načela i standardi, računovodstvene

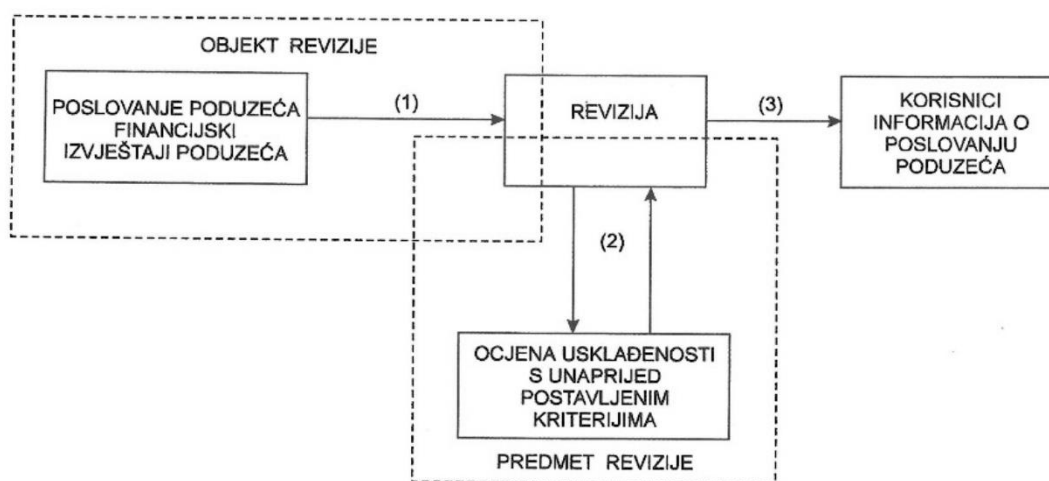
¹ Tušek, B., Žager, L. (2008). Revizija (treće izdanje). Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. Zagreb, str. 77

² Ibid., str. 78

politike, interni standardi, zakonski propisi, poslovni planovi te razni interni pravilnici (Slika 1. pokazuje što je objekt i predmet revizije).

Obveza provođenja eksterne revizije je zakonski regulirana i propisana, a sam postupak provođenja revizije provodi se u skladu s revizorskim standardima i profesionalnom etikom.

Slika 1: **Objekt i predmet revizije**

Izvor: Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 78

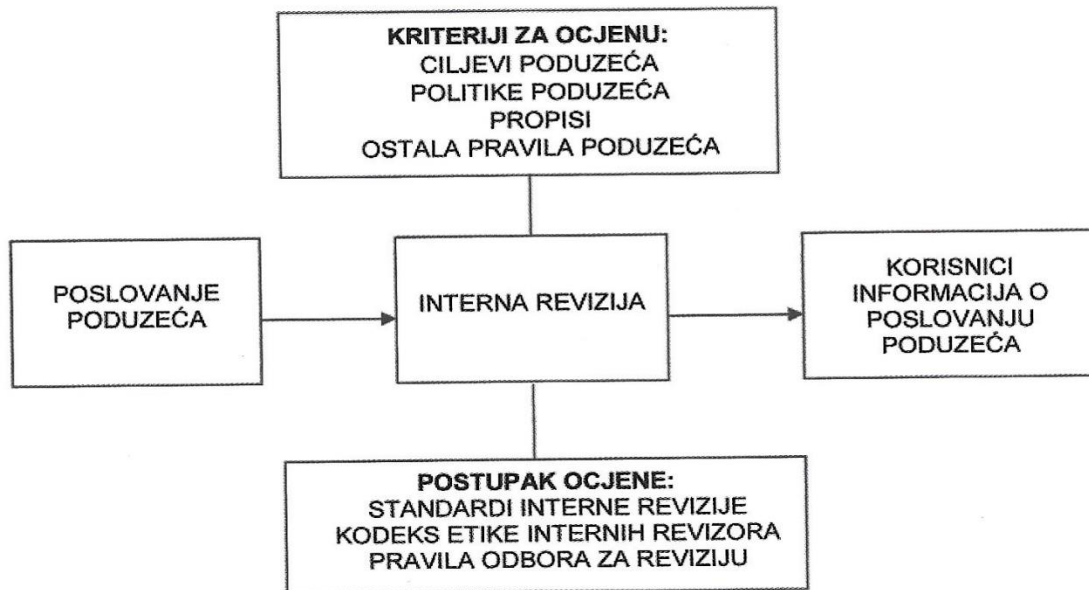
2.2. Vrste revizije

Postoje različiti kriteriji za podjelu vrsta revizije, a to su:

- prema tijelu koje provodi ispitivanje,
- prema objektu ispitivanja te
- prema području ispitivanja³ prikazano slikom 2.

³ Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 78

Slika 1: **Temeljne vrste revizije**

Izvor: Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 82

Prema tijelu koje provodi ispitivanje, revizije se dijele na eksternu i internu reviziju.

Eksterna revizija je postupak ispitivanja i ocjenjivanja financijskih izvješća koja proizlaze iz poslovanja poduzeća a provode ga neovisni revizori koji su ovlašteni za taj posao. Te osobe ne mogu biti zaposlenici poduzeća niti smiju biti u ikakvoj povezanosti s poduzećem u kojem obavljaju reviziju jer se time narušava standard objektivnosti i neovisnosti. Eksterna revizija ispituje realnost i objektivnost te istinitost temeljnih financijskih izvješća. Ovom vrstom revizije nastoji se zaštititi interes vlasnika kapitala, osigurati vjerodostojne informacije za daljnje upravljanje.

Institut za reviziju ili računovodstvo donosi revizijske standarde, kodeks profesionalne etike te izdaje certifikate koji su potrebni da bi revizori mogli obavljati svoj posao⁴.

Eksterni revizori u prvom planu obavljaju kontrolu financijskih izvještaja, ali mogu se baviti i savjetovanjem koje može biti poslovno ili porezno i drugim uslugama financijske

⁴ Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 72

prirode pod uvjetom da se ne narušava kodeks profesionalne etike. Što znači da ne može obavljati reviziju poduzeća i u isto vrijeme pružati savjetodavne usluge istom poduzeću.

Interna revizija je značajan segment revizijske profesije. Većinom ga provode poduzeća koja su obveznici eksterne revizije, ali žele osigurati efikasnost u poslovanju u svim aspektima internih sustava kontrola i poslovanja poduzeća.

Zadatak interne revizije je ispitivanje učinkovitosti i organiziranosti internih kontrola te poboljšanje učinkovitosti pojedinih poslovnih funkcija, funkcioniranje informacijskog sustava te ispitivanje postupka donošenja poslovnih odluka. Financijski izvještaji nisu značajni za internu reviziju ali su dio ispitivanja poslovanja poduzeća.

Institut za interne revizore izdaje certifikate za ovlaštene interne revizore.

Vrste revizije prema objektu ispitivanja su revizija financijskih izvještaja i revizija poslovanja.

Revizija financijskih izvještaja, kao što sami naziv govori, je kontrola i ispitivanje objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja te istinitost i fer prikazivanje sadržaja u pozicijama financijskih izvještaja. Računovodstvena načela i računovodstveni standardi⁵ su temeljni kriterij za donošenje ocjene o ispravnosti financijskih izvještaja. Postupak ocjenjivanja se provodi prema Međunarodnim revizijskim standardima MRevS⁶. Pod revizijom financijskih izvještaja najčešće se misli na eksternu reviziju koje provode ovlaštene revizorske tvrtke. Revizor ne može ispitivati sve transakcije koje su u vremenskom razdoblju obavljene, on izabire reprezentativan uzorak temeljem kojeg u provedbi ispitivanja može doći do spoznaje o cjelokupnom poslovanju poduzeća.

Revizija poslovanja je ispitivanje i ocjena cjelokupnog poslovanja poduzeća, a s ciljem unapređenja poslovanja i povećanja uspješnosti poslovanja, što se prvenstveno odnosi na rentabilnost⁷ poduzeća. Najvažnija je menadžmentu poduzeća te u pravilu predstavlja ispitivanje i ocjenu cjelokupnog poslovanja. Ispituje se proces donošenja poslovnih odluka,

⁵ Zakon o računovodstvu (Narodne novine br. 109/2007)

⁶ Međunarodni revizijski standardi (Narodne novine br. 71/2009)

⁷ Jedan od najvažnijih pokazatelja ukupne uspješnosti poslovanja subjekta koji ostvaruje dobit

funkcionalnost informacijskog sustava, organizacija poslovnih funkcija, uspješnost poslovanja te njegovih sastavnih dijelova. Najčešće ju provode interni revizori.

Vrste revizija prema području ispitivanja su komercijalna revizija i državna revizija.

Komercijalna revizija je drugi naziv za eksternu reviziju. Ona je stručna i neovisna. Posao revizije obavlja se na temelju ugovora između obveznika revizije i revizorskog društva zaključenog u pisanom obliku za svaku godinu. Ugovorom se reguliraju uvjeti plaćanja i međusobni odnosi. Društvo mora biti članica instituta za reviziju i obavljati reviziju u skladu sa revizorskim načelima i standardima te u skladu s kodeksom profesionalne etike⁸. Uz komercijalnu reviziju se najčešće povezuje pitanje „revizijskog rizika“ a to je rizik da revizor izrazi neodgovarajuće mišljenje u slučaju da su financijski izvještaji značajno pogrešno prikazani.

Državna revizija je revizija koja se obavlja i ume i za račun države koju provodi Državni ured za reviziju⁹. Državni ured za reviziju je stručna, eksterna i neovisna organizacija.

Zakonom o državnoj reviziji: “ se uređuje revizija državnih izdataka, revizija financijskih izvještaja i financijskih transakcija jedinica državnog sektora, jedinica lokalne samouprave i uprave, pravnih osoba koje se djelomice ili u cijelosti financiraju iz proračuna, pravnih osoba s pretežnim udjelom državnog kapitala, te Narodne banke Hrvatske.”¹⁰

U postupku revizije ispituju se dokumenti, isprave, izvješća, sustav interne kontrole te interne revizije, kontroliraju se računovodstveni i financijski postupci i druge evidencije kako bi se utvrdila istinitost financijskog položaja i rezultat financijskih aktivnosti koji su u skladu s računovodstvenim standardima i načelima.

U postupku se ispituju državni prihodi i rashodi koji su rezultat financijskih transakcija te se daje ocjena za djelotvornost i ekonomičnost te ostvarivanje ciljeva iz stanovitih programa.

⁸ Tušek, B., Žager, L. (2008). Revizija (treće izdanje). Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. Zagreb, str. 74-75

⁹ Zakon o državnoj reviziji (Narodne Novine br. 70/1993)

¹⁰ Zakon o državnoj reviziji (Narodne Novine br. 70/1993)

Objekt državne revizije su:

- „1.) sredstva proračuna i različitih fondova za financiranje djelatnosti od javnog interesa,
- 2.) sredstva javnih poduzeća,
- 3.) sredstva javnih zajmova,
- 4.) sredstva solidarnosti
- 5.) ostala namjenski prikupljena sredstva javnog sektora“¹¹

Ova vrsta revizije nije komercijalna i provodi se prema standardima za provedbu državne revizije.

2.3. Postupak revizije

Svaki revizor odabire postupak koji odgovara načinu provođenja revizije u pojedinom poduzeću. Nisu svi postupci adekvatni i revizor odabire one postupke koji mu omogućuju relevantne i pouzdane dokaze. Stvar je profesionalnog prosuđivanja revizora u odabiru relevantnog postupka.

U nastavku se daje sažeti pregled revizorskih postupaka.

Procedura pregledavanja uključuje ispitivanje evidencija ili dokumenata, internih ili eksternih, u papirnatom ili elektroničkom obliku ili na ostalim medijima i fizičko ispitivanje imovine, također je potrebna određena priprema dokumentacije. Primjer pregledavanja može biti pregledavanje ugovora o kupoprodaji nekretnina, pregled zemljišnih knjiga ili fizički pregled građevine.

Promatranje koje uključuje promatranje posla ili postupke što obavljaju zaposlenici društva. Primjerice, revizor promatra brojenje zaliha što ga provodi osoblje subjekta ili promatranje izvođenja kontrolnih aktivnosti. U navedenom slučaju bitno je da društvo omogući revizoru nesmetano promatranje određenih procesa u društvu.

Propitkivanje uključuje pribavljanje dokaza kroz razgovore s upravom društva ili zaposlenikom društva odgovornog za dio koji revizor testira.

Konfirmacije predstavljaju revizijski dokaz koji je pribavio revizor kao pisani odgovor od treće stranke. U pravilu se traže za potvrdu stanja na računima:

¹¹Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 75-76

- potraživanja od kupaca,
- stanja novca na računu,
- ponekad i za potvrdu obveza od dobavljača i
- obveza prema kreditima i zajmovima, odvjetnika

Ponovno izvođenje označava revizorovo neovisno izvođenje postupaka ili kontrola koje su prvobitno obavljene kao dio internih kontrola poslovnog klijenta. Provodi se najčešće kod provjere da li kontrole zaista funkcioniraju kao što je klijent opisao.

Ponovno izračunavanje se sastoji od kontroliranja matematičke točnosti dokumenata ili evidencija.

Provođenju analitičkih postupaka koji se sastoje se od ocjenjivanja financijskih informacija kroz analiziranje odnosa između financijskih i nefinancijskih podataka.¹²

2.4. Revizijski standardi i profesionalna etika revizora

„Međunarodni revizijski standardi (ISA) niz su pravila koja je uspostavila Međunarodna federacija računovođa (IFAC). Ovi se standardi žele ujednačiti u praksi koju provode revizori. Drugim riječima, međunarodni revizijski standardi skup su pravila kojima se žele uskladiti ili objediniti zadaci koje obavljaju revizori.“¹³

Međunarodni revizijski standardi vrlo su opširni i neposredno se primjenjuju prema Zakonu o reviziji. U mnogim razvijenim zemljama sa širenjem djelatnosti primjenjuju se kao minimalan okvir koji zadovoljava potrebe određene zemlje. Tako se i u Republici Hrvatskoj razmatra uvođenje nacionalnih standarda, uz uvažavanje smjernica Međunarodnih revizijskih standarda.. Kako bi olakšali preglednost i snalaženja za korisnike revizorskih standarda, svi posjeduju jednoznačnu strukturu koju čine uvod, cilj, definicije, zahtjevi i smjernice za primjenu.

Opći standardi sadrže sve temeljne pretpostavke za kvalitetno obavljanje revizije. U potpunosti su posvećeni revizoru koji obavlja poslove revizije a odnose se na profesionalni integritet i kvalifikacije revizora. Teoretsko znanje kao i praktično iskustvo traži se od revizora kao kompetencija za stručnost revizora koji mora položiti ispit kako bi mogao

¹² Buneta, A. (2024). Eksterna revizija. Nastavni materijal – Postupci revizije. Zagreb: RRiF, str.34-36

¹³ Međunarodni revizijski standardi (Narodne Novine br. 49/10)

obavljati reviziju. U slučaju da reviziju obavljaju mladi revizori koji nemaju certifikat ovlaštenog revizora, njihov rad mora nadzirati ovlašten revizor koji ujedno potpisuje i revizorsko izvješće.

Ovaj standard zahtjeva potpunu samostalnost i neovisnost revizora u odnosu na klijenta na čiji se zahtjev obavlja revizija jer nepristranost i objektivnost su preduvjet na obavljanje revizije.

Također obuhvaćaju i problematiku dužne pažnje i savjesnost revizora. Profesionalan pristup poslu je neophodan radi minimaliziranja pogrešaka kod prosudbe u vezi objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja.

Standardi obavljanja revizije obuhvaćaju upute kako obaviti reviziju financijskih izvještaja a prvenstveno se odnose na pribavljanje zadovoljavajućih dokaza koji su potrebni revizoru za izražavanje mišljenja vezana uz financijske izvještaje. Kreću od problematike planiranja revizije koja je prva faza u postupku revizije. U fazi planiranja potrebno je uskladiti vrijeme potrebno za provođenje revizije. Potrebno je ravnomjerno rasporediti vrijeme za obavljanje cjelokupne revizije sa završetkom poslovne godine, odnosno sa zakonskom regulativom predaje financijskih izvještaja.

Velika pozornost umjerena je prema upoznavanju, kontroli i ocjeni pouzdanosti internih kontrola. Pomoću računovodstvenih evidencija moguće je uspostaviti i administrativne kontrole koje su organizirane unutar poduzeća radi unapređenja efikasnosti proizvodnje, prodaje i ostalih nefinancijskih područja poslovanja. Često se navedene kontrole nazivaju i ne računovodstvenim kontrolama, dok računovodstvene kontrole izravno utječu na objektivnost i realnost financijskih izvještaja. Dobro organiziran sustav interne kontrole zajedno s administrativnim kontrolama znatno olakšava i skraćuje revizorski posao kod kontrole financijskih izvještaja.

Problematika revizorskih dokaza je treća cjelina koju opisuje standard MRevS 500¹⁴. Ističe kako je bitno prikupljanje odgovarajućih internih kontrola radi izražavanja revizijskog izvještaja. Ako revizor svoj posao provodi u skladu s ovim standardom, njegovo izvješće će biti utemeljeno na stvarnim dokazima i nepristrano. Ako revizor izda mišljenje bez relevantnih dokaza koji moraju biti dio radne dokumentacije, smatra se povredom pravila

¹⁴ Hrvatska revizorska komora. URL: <https://www.revizorska-komora.hr> (pristupljeno 06.07.2024.)

revizijskih standarda i kodeksa profesionalne odgovornosti. Revizijski dokazi koji se razmatraju su interne kontrole, razne evidencije, dokazi koji su proizašli fizičkim mjerenjem ili brojanjem, dokazi koji su prikupljeni od stručnih osoba i dr.

Velika pozornost posvećena je i reviziji koja je temelji na uzorcima i postupcima koji su potrebni pri formiranju radne dokumentacije revizora. Bitna je i komunikacija s prethodnim revizorom te sa svima koji sudjeluju u probavljanju dokaza.

Standardi izvještavanja

Standardi izvještavanja bave se i uređuje problematiku kod izvještaja o provedenoj reviziji. Prije svega odnose se na izražavanje revizorovog mišljenja o objektivnosti i realnosti financijskog izvještaja. Navode kako se u izvještaju mora istaknuti jesu li financijski izvještaji u skladu s Općeprihvaćenim računovodstvenim načelima koji su u američkoj praksi temeljni kriteriji za ocjenjivanje realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.

Revizorsko mišljenje kao krajnji rezultat obavljene revizije može biti:

- Pozitivno mišljenje
- Mišljenje s rezervom
- Negativno mišljenje
- Odricanje od mišljenja

Ako za provedbu postupka revizije ne postoje adekvatni uvjeti, revizor je obavezan suzdržati se od izražavanja mišljenja. To znači da se revizorski postupak ne može obaviti u skladu s revizorskim standardima jer nije moguće prikupiti adekvatne revizorske dokaze. Ako nema realne dokumentacije, revizor nije u mogućnosti odraditi postupak revizije. U slučaju da revizor izrazi pogrešno mišljenje, za to sam snosi odgovornost. Osim ako se radi o izražavanju pozitivnog mišljenja, revizor je dužan navesti razlog s obrazloženjem zašto daje mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje. Upravo iz razloga što je revizorsko mišljenje jedan od najvažnijih segmenata revizorskog izvještaja koje izražava revizor kao stručna i neovisna strana.

Međunarodni revizorski standardi

Međunarodni revizijski standardi predstavljaju temeljna pravila koja se koriste pri reviziji financijskih izvještaja. Izdaje ih Međunarodna federacija računovođa (IFAC) i

predstavljaju jedan od temelja revizijske profesije. Kontinuirano se nadopunjuju, usavršavaju i prilagođavaju novonastalim situacijama da bi olakšali revizorima donošenje odluka i ukazivali na smjernice kako postupiti u određenim situacijama.

„Brojčano su označeni i razvrstani u skupine:

100 – 199 Uvod

200 – 299 Odgovornost

300 – 399 Planiranje

400 – 499 Interna kontrola

500 – 599 Revizijski dokaz

600 – 699 Korištenje rada drugih

700 – 799 Zaključci revizije i izvještaji

800 – 899 Posebna područja

900 – 999 Povezane usluge¹⁵

Može se reći da je cilj međunarodnih revizijskih standarda pružiti svim korisnicima financijskih izvještaja relevantne podatke prilagođene poslovnom subjektu koji se revidira.

¹⁵ Hrvatska revizorska komora. URL: <https://www.revizorska-komora.hr> (pristupljeno 06.07.2024.)

3. REVIZIJSKI RIZICI I PREPOZNAVANJE RIZIKA KOD REVIZIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA

Kod provođenja revizije financijskih izvještaja, prije svega, je važno prepoznati revizijske rizike. Da bi to mogao revizor treba znati sve vrste rizika kako bi se pripremio i razradio plan provođenja revizije na prihvatljiv minimum.

3.1. Vrste revizijskih rizika

Prije početka obavljanje revizije financijskih izvještaja, revizor mora odrediti odgovarajuću strategiju i plan obavljanja revizije. Pojam rizika u reviziji je mogućnost nastanka štete ili gubitka zbog čega dolazi do nepovjerenja korisnika i javnosti u rad revizora.

Poslovni rizik je drugačiji od revizorskog, odnosno puno širi. S poslovnim rizikom suočavaju se sve tvrtke koje posluju na tržištu, među njima su i revizorske tvrtke, ali revizorki rizik je vezan isključivo uz revizora koji zbog svoje pogreške može izdati krivo mišljenje te time čak i naštetiti poduzeću koje ga je angažiralo.

Revizorski rizik povećava se sa smanjenjem kvalitete i opsega ispitivanja. Što je veći rizik veća je vjerojatnost nastanka štete za klijenta što može rezultirati sudskim postupkom i naknadom štete, a ujedno i reputacija revizorske tvrtke može doći u pitanje.

Rizik revizije se promatra na razini stanja računa, vrsta transakcija i financijskih izvještaja. Kada se radi na razini financijskih izvještaja, rizik se procjenjuje u fazi planiranja kada se provode ispitivanja i upoznavanje poslovanja, djelatnosti, menadžmenta i uvjeta kontrole klijenta. Opća procjena rizika je podloga za procjenu rizika na razini vrsta transakcija i stanja računa.

U preliminarnoj fazi procjene rizika postoje tri vrste rizika revizije:

- a) Inherentni rizik
- b) Kontrolni rizik
- c) Detekcijski rizi

Na slici br. 3 prikazane su vrste rizika i na koji način djeluju na poduzeće u slučaju neotkrivanja.

Slika 2: **Komponente rizika revizije**

Izvor: Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 220

3.1.1. *Inherentni rizik*

Inherentni rizik: „je podložnost neke tvrdnje pogrešnom prikazivanju koje može biti značajno, bilo pojedinačna ili zajedno s drugim pogrešnim prikazivanjima, podrazumijevajući da nema odgovarajućih kontrola. Rizik takvih pogrešnih prikazivanja je veći za neke tvrdnje i s njima povezane vrste transakcija, stanja računa i objava, nego za ostale.“¹⁶ Rizik koji znači da će se i u financijskim izvještajima pojaviti značajne pogreške. Inherentni rizik nije pod kontrolom revizora, niti on može značajno utjecati na njega. Revizor može inherentni rizik otkriti u prijašnjim financijskim izvještajima te ga procijeniti na višoj razini ako su takve pogreške bile prikazane. Inherentni rizik može nastati i zbog naravi posla društva i transakcija koje obavlja.

3.1.2. *Kontrolni rizik*

Kontrolni rizik je: „Rizik da djelovanjem internih kontrola subjekta neće biti priječeno, ili pravodobno otkriveno i ispravljeno, pogrešno prikazivanje koje može nastati za neku tvrdnju, za klasu transakcija, stanje računa ili objavu, i koje može značajno,

¹⁶ Međunarodni revizijski standardi (Narodne Novine br. 28/2007)

pojedinačno ili zajedno s ostalim pogrešnim prikazivanjem.“¹⁷ Preliminarna procjena uključuje kontrolu i procjenu internih kontrola i učinkovitost računovodstvenog sustava. Revizor polazi od stajališta da bez obzira na organizaciju internih kontrola sve pogreške neće biti otkrivene. Putem testova kontrole revizor kontrolira učinkovitost internih kontrola i prikuplja dokaze kao podlogu za svoje zaključke vezane uz sustav. U slučaju da se testovima otkrije da sustav internih kontrola nije pozitivan, odnosno da je negativan, revizor će taj ocijeniti da je vrlo visok kontrolni rizik iako ne može značajno utjecati na njega.

3.1.3. Detekcijski rizik

Detekcijski rizik ili rizik neotkrivanja:“ je rizik da revizor neće otkriti pogrešna prikazivanja koja postoje za tvrdnje i mogu biti značajne, bilo pojedinačne ili zajedno s ostalim pogrešnim prikazivanjima. Rizik neotkrivanja, rječnikom matematike, funkcija je učinkovitosti revizijskih postupaka i njihove primjene. Rizik neotkrivanja ne može se smanjiti na nulu jer revizor uobičajeno ne ispituje sve vrste transakcija, stanja računa ili objave, kao i zbog drugih čimbenika.,¹⁸ Za detekcijski rizik za razliku od inherentnog i kontrolnog rizika odgovoran je revizor. Moguće je da revizor odabere neprikladne revizorske postupke ili pogrešno primjeni prikladne revizorske postupke, a isto tako da pogrešno protumači rezultate postupaka. Da bi se taj rizik izbjegao potrebno je temeljito planiranje i djelovanje revizora ili svih osoba u timu ako reviziju radi više osoba.

Detekcijski rizik povezan je s obujmom, vrstom i vremenskim rasporedom koji je odredio revizor kako bi sveo taj rizik na prihvatljivu nisku razinu.

3.1.4. Upitnik za ocjenu revizijskog rizika

Povezanost svih navedenih rizika čini ukupan revizijski rizik zbog čega je neophodno planiranje, poglavito inherentnog i kontrolnog rizika jer oni su sastavan dio svakog poslovanja. Dok je detekcijski rizik najviše povezan s procedurom koju uspostavlja revizor, ipak je bitna i procjena inherentnog i kontrolnog rizika. Prema tome, revizor se usmjerava prema završetku odnosno kraju poslovne godine i prema materijalno značajnim stavkama i

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Međunarodni revizijski standardi (Narodne Novine br. 28/2007)

nezavisnim stranama izvan društva. Već je navedeno u ovom radu da revizor ne može utjecati na inherentni i kontrolni rizik, ali može na detekcijski. Zato s obavljanjem što više testova smanjuje detekcijski rizik, a samim time i revizorski rizik. Značajna je povezanost između broja utrošenih sati sa stupnjem revizorskog rizika. Više utrošenih sati rada smanjuje razinu rizika i obrnuto.

Cilj revizora je smanjiti odnosno svesti rizike na prihvatljivo nisku razinu što može na dva načina. Ako se testovima pokaže da su inherentni i kontrolni rizici visoki, revizor mora detekcijski rizik svesti na minimum. Dok u slučaju da je detekcijski rizik visok mora smanjiti inherentni i kontrolni rizik na minimum kao bi ukupni rizici bili na prihvatljivoj razini.

Da bi ocijenio i utvrdio razinu rizika, revizor se u svojim procedurama služi upitnikom za ocjenu rizika. U nastavku rada u tablici 1. je prikazan primjer mogućeg izgleda upitnika za ocjenu rizika koji uvelike ovisi o iskustvu i znanju revizora.

Tablica 1: **Upitnik za ocjenu revizijskog rizika**

	ocjena	
	NE	DA
Je li proizvodnja pod utjecajem brzih tehnoloških promjena?	0	5
Postoje li dijelovi poslovanja koje je teško nadzirati ili revidirati?	0	5
Smatra li se djelatnost poslovanja klijenta nekonkurentnom?	0	10
Je li djelatnost klijenta podvrgnuta posebnim propisima?	0	5
Postoje li vanjski pritisci na poslovanje?	0	10
Je li predviđena prodaja poduzeća?	0	10
Postoji li potreba za stručnim kadrovima?	0	10
Jesu li poremećeni međuljudski odnosi?	0	10
Oslanja li se klijent na velike kupce ili dobavljače?	0	5
Očekuje li se gubitak u tekućoj godini?	0	5
Je li mali broj narudžbi za sljedeću godinu?	0	10
Postoji li problem likvidnosti ili solventnosti?	0	5
Postoji li neuobičajen vremenski pritisak za okončanje revizije?	0	5
Je li riječ o novom klijentu?	0	10
Je li odnos s klijentom u skladu s revizijskom profesijom?	10	0
Postoji li na osjetljivim područjima podjela dužnosti (npr. evidentiranje gotovine, vođenje knjige potraživanja i obveza)?	10	0
Jesi li knjigovodstveni i računovodstveni sustavi u skladu s MRS-ovima?	10	0
Postoji li interna revizija?	10	0

Izvor: Brekalo F. (2007). Revizijski rizici. *Računovodstvo, Revizija i financije*. Br. 6/2007, str. 66

Rezultati se tumače tako da zbroj od 0 – 30 predstavlja nizak rizik, zbroj od 35 – 80 predstavlja srednji rizik, a od 85 – 140 predstavlja vrlo visok rizik.

3.1.5. Povezanost revizijskih rizika

Sva tri rizika, inherentni, kontrolni i detekcijski su dijelovi revizijskih rizika i međusobno su povezani i ovisni. Povezanost svih rizika i njihovih komponenti može se obrazložiti pomoću:

- a) Kvantitativnog modela
- b) Kvalitativnog modela

S kvantitativnog aspekta sljedeći model procjene rizika računa se pomoću jednadžbe:

$$\mathbf{AuR = IR \times CR \times DR^{19}}$$

Gdje su:

AuR – ukupan rizik revizije

IR – inherentni rizik

CR – kontrolni rizik

DR – detekcijski rizik

Ograničenja navedenog modela kod procjene rizika su:

„1.) revizor ne može procijeniti inherentni rizik na nultoj razini, jer bi onda i ukupan rizik revizije bio jednak nuli, tj. $AuR = IR (=0) \times CR \times DR = 0$;

2.) revizor ne može procijeniti kontrolni rizik na nultoj razini, jer bi onda ukupni rizik revizije bio jednak nuli, tj. $AuR = IR \times CR (=0) \times DR = 0$;

3.) revizor ne može procijeniti inherentni, kontrolni i detekcijski rizik na visokoj razini (100% ili koeficijent 1), jer bi ukupan rizik revizije bio neprihvatljivo visok – $AuR = 1.00 \times 1.00 \times 1.00 = 100\%$ “²⁰

Ovaj model procjene rizika uvelike pomaže revizoru procijeniti rizike na razini financijskih izvještaja, stanja računa ili vrstama transakcija. Pomaže revizoru odrediti opseg

¹⁹ Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, (godina 3, 2005)., <https://hrcak.srce.hr/> (pristupljeno 16.07.2024.)

²⁰ Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 222-224

revizorskih postupaka koje će primjenjivati na vrstama transakcija ili na stanjima računa. Ako bi primjenom jednadžbe rizik bio 5%, tada revizor izražava svoje mišljenje s 95% sigurnošću da su financijski izvještaji bez materijalno značajnih pogreški.

Pomoću izračuna maksimalno prihvatljivog rizika za ukupan rizik revizije obično se koristi i kao zadana veličina za izračun detekcijskog rizika na prihvatljivoj razini. Tako revizor može nakon procjene inherentnog i kontrolnog rizika izračunati prihvatljivu razinu detekcijskog rizika.

Detekcijski rizik moguće je izračunati pomoću jednadžbe:

$$DR = AuR / (IR \times IC)^{21}$$

Nemoguće je u praksi ispitati 100% stanja svih računa i vrsta transakcija, stoga se uzima uzorak prema kojem će se rezultat primijeniti na cijelu reviziju. Kod korištenja uzorka „detekcijski rizik se sastoji od 2 dijela:

- a) Alfa rizik (rizik analitičkih postupaka) ili rizik nepravilnog odbacivanja (AR)
- b) Beta rizik (rizik neposrednog testiranja) ili rizik nepravilnog prihvaćanja (TD)²²

Alfa rizik ili rizik nepravilnog odbacivanja je kada rezultat koji je dobiven uzorkom ne podržava zaključak da stanje na računima nije pogrešno iskazano. To bi značilo da je revizor iskazano stanje prihvatio kao pogrešno, a u principu je točno. Kod alfa rizika potrebno je paziti da je odabrani uzorak reprezentativan kako ne bi došlo do krivih izračuna te smanjenja efikasnosti revizije jer se u tom slučaju zahtjeva daljnji rad i kontrola.

Beta rizik ili rizik nepravilnog prihvaćanja je kada rezultat dobiven uzorkom podržava zaključak da je stanje na računima pogrešno iskazano. To bi značilo da je revizor prihvatio iskazano stanje kao točno, a u principu je pogrešno. Beta rizik je najznačajnija komponenta revizorskog rizika na temelju uzorka i bitno utječe na efikasnost revizije.

Detekcijski rizik se sastoji od alfa rizika (AR) i beta rizika (TD), a matematički se izračunava pomoću jednadžbe:

$$DR = AR \times TD$$

²¹ Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 3, 2005., <https://hrcak.srce.hr/> Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, (godina 3, 2005)., <https://hrcak.srce.hr/> (pristupljeno 16.07.2024.)

²² Tušek, B., Žager, L. (2008). Revizija (treće izdanje). Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. Zagreb, str. 184-186

Slika 3: Koeficijent alfa i beta rizika

Prihvatljiva razina rizika (alfa ili beta)	Koeficijent	
	Alfa rizika	Beta rizika
1%	2,58	2,33
5%	1,96	1,64
10%	1,64	1,28
15%	1,44	1,04
20%	1,28	0,84
25%	1,15	0,67
30%	1,04	0,52
40%	0,84	0,25
50%	0,67	0,00

Izvor: Mališ, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 186

Tablica prikazuje kako su koeficijenti alfa i beta rizika veći, postotak prihvatljive razine rizika je manji. Kontrola alfa rizika je relativno jednostavna i veća se pozornost stavlja na kontrolu beta rizika. Kako bi se dobio manji beta rizik, treba izračunati preciznost i interval preciznosti koji mora biti što uži, a računa se:

Preciznost = Pogreška koja je maksimalno prihvatljiva / 1+ (Koeficijent beta rizika / Koeficijent alfa rizika)²³

Da bi procjena rizika bila minimalna, revizor mora inherentni i kontrolni rizik procjenjivati istodobno, a ne odvojeno.

3.2. Prepoznavanje rizika u procesu revizije financijskih izvještaja

Prepoznavanje rizika za revizora je od velike važnosti jer je to ujedno i temelj revizorskog procesa. Da bi revizorovo izvješće bilo vjerodostojno potrebno je kod planiranja revizije detaljno ispitati sve rizike. U tome revizoru pomažu MRevS 240 i 315.

²³ Tušek, B., Žager, L. (2008). Revizija (treće izdanje). Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. Zagreb, str. 187

„Prema MRevS-u 240 cijevi revizora su:

- Prepoznati i ocijeniti rizike značajnih pogrešnih prikazivanja u financijskim izvještajima uslijed prijevare
- Prikupiti dostatan primjeren revizijski dokaz o ocjenjenim rizicima značajnih pogrešnih prikazivanja uslijed prijevare, kroz oblikovanje i implementaciju primjerenih reakcija
- Primjerenno reagirati na prepoznavanje prijevare ili na one na koje se sumnja.“²⁴

„Prema MRevS-u 315 cilj revizora je prepoznati i procijeniti rizike značajnog pogrešnog prikazivanja, uslijed prijevare ili pogreške, na razinama financijskih izvješća i tvrdnji, kroz stjecanje razumijevanja subjekta i njegova okruženja, uključujući i subjektive interne kontrole stavljajući tako osnovicu za oblikovanje i implementaciju reakcija na procjenjene rizike značajnog pogrešnog prikazivanja.“²⁵

Kao sastavni dio postupka revizije prepoznavanje rizika je temeljni i sastavni dio koje revizor priprema kako bi se detaljno upoznao s poslovanjem i poslovnim okruženjem subjekta. Poznavanje načina rada i prirode poslovanja revizoru olakšava revizorski posao i smanjuje revizorski rizik.

Faza procjene rizika u revizorskom postupku je u prepoznavanju izvora rizika te procjeni da li je bi moglo doći do značajnog pogrešnog prikazivanja financijskih izvještaja. Procjena rizika revizoru omogućuje usmjeravanje postupaka na područja gdje su rizici najviši te da se ne gubi na efikasnosti na područjima koja su najmanje rizična.

Procjena rizika dijeli se na dva dijela:

- Utvrđivanje rizika gdje revizor postavlja pitanje. „Što može krenuti po zlu?“
- Procjena rizika – utvrđivanje značaja svakog pojedinog rizika.

²⁴ Hrvatska revizorska komora. Vodič za korištenje MRevS-a. URL: <https://www.revizorska-komora.hr> (pristupljeno 16.07.2024.)

²⁵ Ibid.

3.2.1. Aktivnosti utvrđivanja rizika

U svakom poslovanju rizik je neizbježan i sastavan dio jer se pojavljuju situacije koje su neizbježne i u kojima je krajnji rezultat neizvjestan. Kao što je već u nekoliko navrata u ovom radu apostrofirano, u poslovanju se pojavljuju dvije glavne vrste rizika: poslovni i prijevorni rizik. Suštinska razlika između ova dva rizika je u ljudskoj namjeri svjesnog propusta ili obavljanja nepravilnih i nepropisanih aktivnosti koji su sastavni dio rizika prijevare, dok kod poslovnog rizika nema takve namjere.

„Poslovni rizici nastaju kao rezultat značajnih uvjeta, događaja, okolnosti, aktivnosti ili pak neaktivnosti koje mogu negativno utjecati na sposobnost subjekta da postigne svoje ciljeve i provede svoje strategije.“²⁶ Ako revizor u svojoj procjeni rizika dobro razumije čimbenike poslovnog rizika i načina poslovanja subjekta, velika je vjerojatnost da će pravovremeno otkriti ako postoje prijevorne radnje i značajno pogrešno prikazivanje.

Kako bi mogao prepoznati rizik, revizor prikuplja sve potrebne informacije o poslovnom subjektu, njegovom poslovanju, oblikuje, procjenjuje te evidentira sve postupke u procjeni rizika i na kraju povezuje utvrđene rizike sa financijskim izvještajima.

U prvoj fazi procjene rizika prikupljanje informacija o subjektu je vrlo važno i revizoru omogućuje razumijevanje poslovanja. Priroda poslovanja i poslovni procesi pomažu uvelike revizoru u procjeni rizika. Revizor mora prikupiti što je više informacija o poslovnim ciljevima, internim kontrolama i internoj organizaciji te o svim funkcijama poslovanja kako bi lakše utvrdio da li postoje moguće pogreške ili prijevare u financijskim izvješćima.

Procjena rizika jedan je od bitnih čimbenika provedbe revizorskog posla kako bi se prepoznali i utvrdili izvori rizika pogrešnog prikazivanja te pribavili potrebni revizorski dokazi i steklo potrebno razumijevanje poslovnog subjekta. Kako bi u drugom koraku procjene rizika revizor uz pomoć osnovnog razumijevanja poslovanja stekao potreban uvid, revizor mora razgovarati i s menadžmentom kako bi utvrdio načine kontrole i upravljanje rizicima, posebno rizicima prijevare te kako se upravlja čimbenicima koji su već uočeni.

²⁶ Međunarodna federacija računovođa. (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzetnika: 2. Svezak – Praktični vodič (3. izd.). Zagreb: IFAC, str. 83

U trećem koraku revizor testira svaki uzorak rizika kako bi utvrdio da li postoje pogrešna prikazivanja koja bi mogla biti posljedica u financijskim izvješćima. Često se događa da jedan čimbenik rizika višestruko utječe i na više drugih stavaka financijskog izvješća.

3.2.2. Postupci procjene rizika (Upiti menadžmentu, Analitički postupci, Promatranje i provjeravanje)

Cilj procjene rizika je prepoznavanje potencijalne opasnosti ili procjenu pojavu moguće opasnosti i posljedica koje bi se mogle dogoditi ako se opasnost pojavi.

„Svrha procjene rizika je prepoznati i procijeniti rizike značajnog pogrešnog prikazivanja. Prepoznavanje i procjena rizika postiže se kroz stjecanje razumijevanja poslovnog subjekta i okruženja u kojem posluje, ali i putem uspostavljenih internih kontrola. Do potrebnih informacija se može doći iz eksternih izvora (internet, stručna literatura) ili pak internih izvora (razgovor s osobljem).“²⁷

Prema zahtjevima MRevS-a 315 imamo tri vrste procjene rizika:

1. Upit menadžmentu

Menadžment prije angažiranja revizora sam radi svoju procjenu rizika i provodi poslovni plan koji je namijenjen za poslovnu godinu. Revizor prema MRevS-u 240 obavlja razgovor s menadžmentom vezano uz njihovu procjenu rizika koji ga može dovesti na trag da li su financijski izvještaji odrađeni fer i bez značajno pogrešnog prikazivanja s ciljem prijave. Postavljat će pitanja vezana uz organizaciju i poslovne procese. Koji su procesi otkrivanja i reagiranja na pokušaj prijave unutar poduzeća te na koji način se rješavaju otkriveni pokušaji za koje je menadžment upoznat ali i za transakcije za koje postoji rizik prijave. Kroz upit menadžmentu revizor dobiva informacije o komunikaciji menadžmenta i osoba koje su zadužene za proces prepoznavanja i reagiranja na rizike prijave te na koji način komuniciraju s djelatnicima vezano uz etičko ponašanje i samu provedbu poslovnih procesa. Kroz te upite revizor dolazi do saznanja da li je bilo kakvih pokušaja prijave koji su bili detektirani i riješeni te da li trenutno postoji neka sumnja o pokušaju prijave.

²⁷ Hrvatska revizorska komora. (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzetnika: 1. Svezak – Ključni koncepti (3. izd.). Zagreb: IFAC, str. 100

U praksi revizor uz menadžment komunicira i s odgovornim osobama za izradu financijskih izvještaja, uglavnom s voditeljem računovodstva. Razgovor sa zaposlenicima na nižoj razini također može revizoru dati drugačiju sliku i uvid u poslovne procese koje bi mogle biti od velike koristi u procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja. Razgovor s djelatnicima koji rade u drugim sektorima poduzeća kao što su marketing, nabava, prodaja ili proizvodnja revizoru daje još širu sliku vezanu uz poslovne procese i samo poslovanje poduzeća. Tako će revizor još kvalitetnije moći odraditi sam proces procjene rizika a na kraju i cjelokupni proces revizije.

2. Analitički postupci

Analitički postupci se koriste za procjenu rizika jer pomažu pri procjeni rizika te u konačnici i u provedbi same revizije. Koriste se kod prikupljanja podataka, odnosno dokaza iz financijskih izvještaja (dokazni analitički postupak) i kako bi se dobio cjelokupan uvid u financijske izvještaje na kraju obavljene revizije.

Najčešće se provode u tri koraka: prepoznavanje odnosa između podataka, usporedba te vrednovanje rezultata kao što je opisano u tablici:

Tablica 2: Koraci koji su uključeni u provođenju analitičkih postupaka

Što učiniti	Kako to učiniti
Prepoznajte odnose među podacima	Razvijte očekivanja o vjerojatnim odnosima među različitim vrstama informacija za koje je razumno očekivati da postoje. Gdje je to moguće, nastojite koristiti nezavisne izvore informacija (odnosno one koje ne nastaju u samom subjektu). Financijske i nefinancijske informacije mogu uključivati: <ul style="list-style-type: none"> • Financijske izvještaje za usporediva prethodna razdoblja; • Proračune, prognoze i ekstrapolacije, uključujući ekstrapolacije iz podataka za međurazdoblja ili godišnjih podataka; te • Informacije o sektoru u kojem subjekt posluje i trenutne gospodarske uvjete.
Usporedite	Usporedite očekivanja s evidentiranim iznosima ili omjerima dobivenim na temelju evidentiranih iznosa.
Vrednujte rezultate	Vrednujte rezultate. Ondje gdje pronađete neobične ili neočekivane odnose, razmotrite potencijalne rizike značajnog pogrešnog prikazivanja.

Izvor: Hrvatska revizorska komora. (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzetnika: 2. Svezak – Ključni koncepti (3. izd.). Zagreb: IFAC, str. 106

Analitički podaci koriste se u svim fazama revizije i to na početku kao postupak procjene rizika, tijekom revizije radi analize odstupanja u podacima i zbog potkrjepljivanja određenih tokova transakcija i stanja računa te pri kraju revizije kako bi se utvrdilo jesu li

financijski izvještaji u skladu s revizorovim razumijevanjem subjekta ili pak kako bi se ukazalo na prethodno neprepoznati rizik pogrešnog prikazivanja zbog prijevare.²⁸

3. Promatranje i provjeravanje

Kao treći tip postupka procjene rizika kao podrška upitu menadžmentu i pomoć kod prikupljanja dodatnih informacija o poduzeću i njegovoj okolini je promatranje i provjeravanje. Kod promatranja revizor se fokusira na poduzeće u cjelini, njegovog sjedišta, postrojenja, ako se radi o trgovačkom društvu broj prodajnih mjesta, kako je poduzeće organizacijski ustrojeno, način kontrole i vrste procesa. Kod postupka provjeravanja revizor je fokusiran na kontrolu poslovne dokumentacije, ugovora, računovodstvene politike, poslovni planovi, izvješće menadžmenta i sl.

²⁸ Hrvatska revizorska komora. (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzetnika: 2. Svezak – Ključni koncepti (3. izd.). Zagreb: IFAC, str. 106

4. OBLIKOVANJE ODGOVARAJUĆIH REAKCIJA NA PROCJENJENE RIZIKE

„Ovaj Međunarodni revizijski standard (MRevS) bavi se odgovornošću za oblikovanje i implementaciju reakcija na rizike značajnog pogrešnog prikazivanja koje je tijekom revizije financijskih izvještaja pronašao i procijenio revizor u skladu s MRevS-om 315.“²⁹

Procjena rizika, odnosno njeni postupci kreiraju se na dvije razine:

- Objava na koja se odnosi na financijske izvještaje
- Objava na razini stanja računa i klase transakcija

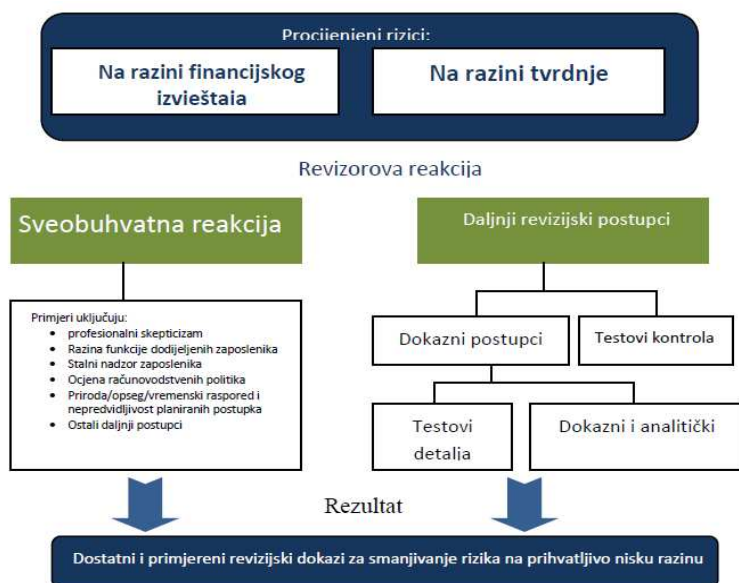
Revizor na temelju njih kreira svoje mišljenje i način reakcije. Na temelju tih zaključaka kreira sveobuhvatnu reakciju i odluku kako će dalje postupiti u procjenama rizika značajnog pogrešnog prikazivanja financijskih izvještaja.

Kod sveobuhvatne reakcije revizor mora imati određenu dozu skepticizma, mora uključiti razinu kvalifikacija te iskustva radnika, nadzor te procjenu računovodstvenih politika. Dokazni postupci su daljnji postupci koji uključuju dokazne testove kao što su testovi detalja i testovi kontrola. Svi ti postupci i testovi revizoru daju detaljan uvid u poslovanje i omogućuju da smanji revizorski rizik na prihvatljivu nisku razinu kako je prikazano na slici³⁰.

²⁹ [www.revizorska-komora.hr/ MRevS](http://www.revizorska-komora.hr/MRevS)) Narodne Novine br. 49/10) 145433.pdf (pristupljeno 08.11.2024.)

³⁰ Hrvatska revizorska komora. (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzetnika: 2. Svezak – Ključni koncepti (3. izd.). Zagreb: IFAC, str. 106

Slika 5: **Oblikovanje i implementacija odgovarajućih reakcija na promjenu rizika**

Izvor: Hrvatska revizorska komora. (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzetnika: 2. Svezak – Ključni koncepti (3. izd.). Zagreb: IFAC, Str. 200

Revizorski postupci mogu se kategorizirati u tri kategorije:

- postupci procjene rizika,
- sveobuhvatna reakcija i
- daljnji revizorski postupci.

Postupci procjene rizika po svojoj prirodi pripadaju skupini prožimajućih rizika pa automatski zahtijevaju sveobuhvatnu revizorsku reakciju, dok je kod procjene rizika na razini tvrdnji potrebno provesti daljnje revizorske postupke kao što su kontrolni testovi, testovi detalja i dokazni analitički postupci.

MrevS 240 i MRevS 330 opisuju koji bi se sveobuhvatne reakcije mogle dogoditi na razini procjene rizika financijskih izvještaja. Pomažu revizoru da pravovremeno reagira i da svom revizorskom timu ukaže potrebu za profesionalnim skepticizmom koji uključuje i nepredvidivost revizorskih postupaka koji su bitni kod rizika prijevare jer onemogućuje pojedincima unutar poduzeća procijeniti daljnji revizorski postupak i time prikriti moguće prijevarne radnje.

4.1. Testovi kontrole

Interne kontrole su prvi stup ili „maksimalna obrana“ od mogućnosti pogrešaka ili prijevvara unutar poduzeća. Te sustave provjeravaju i kontroliraju testovi kontrole. Kod provođenja strategija i ciljeva unutar poduzeća, uz racionalnu i efikasnu upotrebu resursa, potrebno je maksimalno smanjiti razinu pogrešaka ili prijevvara. Neke od pogrešaka ili prijevvara neće uvelike naštetiti poslovanju poduzeća, ali ih je pravilnicima i procedurama potrebno smanjiti. Da bi revizor uspješno procijenio sustav internih kontrola i koliko je sigurno pouzdati se u njih mora dobro razumjeti poslovni sustav i način na koji je dizajniran, mora testirati učinkovitost internih kontrola kao i identificirati te kontrole unutar poduzeća.

Revizor obavlja testove kontrole kako bi prikupio dokaze o operativnoj učinkovitosti postupaka interne kontrole koji sprječavaju ili otkrivaju/ispravljaju značajne pogreške ili prijevare te koji se odnose na konkretne tvrdnje gdje se planira oslanjanje na kontrole. Uobičajeni testovi kontrola uključuju odabir reprezentativnog uzorka transakcija ili popratne dokumentacije s ciljem saznanja o tome kada i kako je proveden postupak, provjere dokaza da se kontrolni postupak proveo, promatranja izvođenja nekog postupka unutarnje kontrole te ponovnog izvođenja operacije postupka kontrole.³¹

Kontrole mogu spriječiti značajna pogrešna prikazivanja na razini tvrdnji ili ih otkriti te potom ispraviti nakon što su se dogodila. Odabrane kontrole za testiranje trebaju biti one koje pružaju potrebne revizijske dokaze za relevantne tvrdnje. Metode interne kontrole treba kombinirati kako bi konačna potvrda bila što točnija, a metode su sljedeće:

- intervju,
- inspekcija,
- promatranje,
- ponovno izvođenje,
- potvrđivanje,
- usklađivanje.³²

³¹ Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 121

³² Miletić A. (2012). Razumijevanje poslovnih procesa u predreviziji. Računovodstvo, revizija i financije, XXII (10), str. 78

Revizor kroz intervju s osobama koje su zadužene za efikasno funkcioniranje internih kontrola dobiva najbolji uvid da li te kontrole stvarno funkcioniraju i na kojoj razini. Kroz razgovore sa zaposlenicima dobiva se uvid da li su i u kojoj mjeri zaposlenici obaviješteni o procedurama i pravilima te kako su obučeni za provedbu zadataka internih kontrola kako bi se smanjila mogućnost pogreške ili prijevare. Revizor uz komunikaciju sa zaposlenicima i osobama odgovornim za provođenje internih kontrola kombinira s metodom ispitivanja ili inspekcije.

Kroz metodu ispitivanja revizor testira i kontrolira dokumentaciju koja je pisani trag, odnosno fizički dokaz postojanja predmeta ispitivanja. Kroz inspekciju se kontroliraju dokumenti na temelju kojih su obavljena knjiženja i popis materijalne imovine.

U procesu promatranja testira se učinkovitost internih kontrola u pojedinim segmentima odnosno na temelju reprezentativnog uzorka. Promatra se na koji način su mehanizmi kontrola postavljeni.

Usklađivanje je metoda koja revizoru pomaže kod donošenja konačne ocjene na kojoj razini funkcioniraju interne kontrole unutar poduzeća.

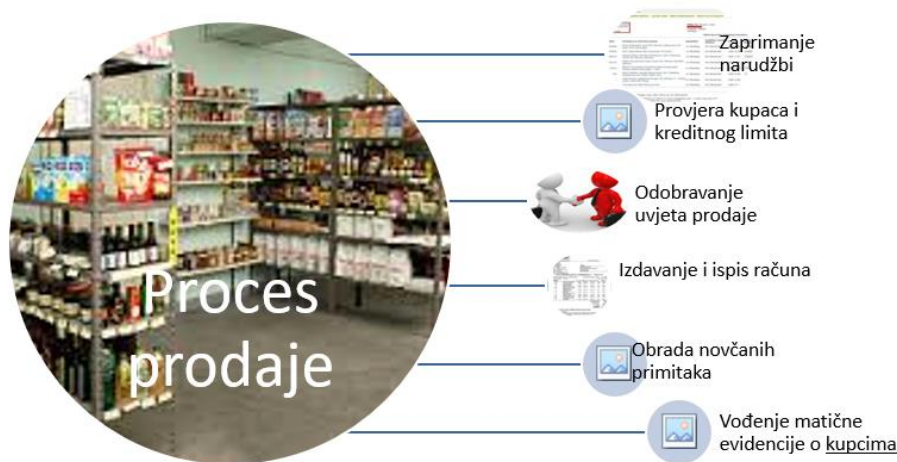
Metoda ponovnog izvođenja služi revizoru da na temelju odabranog uzorka ponovno radi kontrolu transakcija i da li postoje odstupanja od izvornih informacija koje je revizor imao radi testiranja. Ta metoda je i najpouzdanija tehnika testiranja.

Kako bi revizor potvrdio salda na određenim stavkama bilance koristi se metodom potvrđivanja. U knjigovodstvenom rječniku to zovemo usklada stanja ili salda konti na određeni dan koji koristimo radi usklade s kupcima, dobavljačima ili bankom.

Metodologija provedbe testova kontrole uključuje:

1. *opis značajnih procesa u društvu* (postavljanje upita) - *PREDREVIZIJA*,

Slika 6: Primjer kontrole procesa prodaje

Izvor: Buneta, A. (2024). Eksterna revizija. Nastavni materijal – Postupci revizije. Zagreb: RRiF, str. 47

2. *identifikaciju kontrola* – kontrola postoji ili ne postoji (npr. prije naručivanja dir. nabave potpisuje narudžbenicu, primka se uspoređuje s narudžbenicom, faktura se uspoređuje s primkom.....za svaki proces),

Tablica 3: Primjer kontrole procesa prodaje

Kako osiguravate da su sve otpreme izvršene?	Postojanje
Kako osiguravate da su sve otpreme robe završile u ispravnom razdoblju?	Nastanak
Kako osiguravate da je za svaku otpremu izdan račun /otpremnicu?	Potpunost
Kako osiguravate da je svaka otprema provedena ispravno u knjigama?	Potpunost
Kako osiguravate da su svote na računima iste one kao na otpremnici?	Mjerenje/Vrednovanje
Kako osiguravate da su cijene i uvjeti plaćanja na računima usklađene s cijenicama, popustima, politikom prodaje?	Mjerenje/Vrednovanje
Kako osiguravate da je evidentirana prodaja prije knjiženja prošla kontrolu vjerodostojnosti, odnosno da je provjerena kreditna sposobnost kupca prije nego je evidentirao potraživanje od tog kupca.	Prava i obveze
Kako osiguravate da je evidentirano potraživanje od tog kupca ispravno vrednovano u poslovnim knjigama?	Vrednovanje

Izvor: Buneta, A. (2024). Eksterna revizija. Nastavni materijal – Postupci revizije. Zagreb: RRiF, str.

50

3. **odabir uzorka za test kontrola** (npr. 30 primjera dokumentacije u procesu nabavke),
4. **provedba testa za sve tvrdnje** : npr. provjera da postoji potpis, „kvačica”, broj koji prati redosljed, automatska kontrola u programu,

Tablica 4: **Primjer provedbe testa kontrole prodaje**

Klijent: LD BAD d.o.o.														
A: 31.12.20XX.														
Pripremio: AM														
Pregledao: MM														
STEP 4: PROVEDBA TESTA KONTROLA														
Test kontrola na 31.12.20XX. za pozicije prihod od prodane robe, potraživanja od kupaca														
CILJ: testirati kontrole za tvrdnje: nastanak, prava, potpunost, mjerenje za poziciju prihod od prodane robe i potraživanja od kupaca														
OBAVLJENI POSAO: na temelju <u>nestatističkog</u> uzorka iz <u>analitičkih</u> kartica odabrali smo 25 <u>IRA</u> za koje smo proveli testove kontrola.														
ZAKLJUČAK: na odabranom uzorku potvrdili smo <u>efikasnost</u> kontrola koje smo testirali.														
PRODAJA							PRIMITAK NOVCA							
Br.	Br. Računa	Ime kupca	Broj otpremnice	Količina na otpremnici	Količina na fakturi	Svota računa bez popusta	Otpremnica potpisana od kupca	Račun uspoređen s otpremnicom i potpisan od odgov. osobe	Popust odobren u skladu s ugovorom	Cijena određena u skladu s cijenikom	Račun automatski knjižen	Bankovni izvod	Uplata knjižena u točnoj svoti	Uplata knjižena u točan period
											Datum	Račun plaćen s diskontom/bez diskonta		
	805798/07/AAA		806183/14	234	234	1.148,22	da	da	da	da	1.8.20XX.	1.148,22	da	da
	805657/07/BBB		806094/14	333	333	5.938,67	da	da	da	da	1.10.20XX	5.631,70	da	da
	803883/07/CCC		803399/14	3	3	434,40	da	da	da	da	18.5.20XX	339,99	da	da

Izvor: Buneta, A. (2024). Eksterna revizija. Nastavni materijal – Postupci revizije. Zagreb: RRiF, str. 57

5. **zaključak:** - implementirane kontrole na efikasne - manji obujam dokaznih testova,
 - implementirane kontrole ne efikasne - veći obujam dokaznih testova.³³

Testovi kontrole služe revizoru u postupku revizije da smanje broj dokaznih testova ako je sustav interne kontrole postavljen na visokoj razini i nema značajnih rizika pogrešaka ili prijevara.

4.2. Dokazni testovi

Dokazni testovi služe revizoru kako bi otkrio značajan pogrešan prikaz na razini tvrdnje. Obuhvaćaju dokazne analitičke dokaze i testove detalja. Pomoću njih se otkrivaju pogreške na računima koji su u financijskim izvještajima nad kojima se vrši revizijski

³³ Buneta, A. (2024). Eksterna revizija. Nastavni materijal – Postupci revizije. Zagreb: RRiF, str. 46

postupak. S ciljem prikupljanja dokaza o mogućim pogreškama, revizor koristi analizirane testove. Ako revizor misli kako je rizik o mogućim greškama ili prijevarama nizak, testira testiranje vrši na sam datum bilance. Međutim, ako je mogućnost ili sumnja na razini visokog rizika od pogreške ili prijevere, revizor provodi testiranja više mjeseci prije datuma bilance.

„MRevS 330, točka 18, zahtijeva da se dokazni postupci provedu za svaku značajnu klasu transakcija, stanja računa i objavu bez obzira na procijenjene rizike značajnog pogrešnog prikazivanja (RMM). To ukazuje na činjenicu kako je:

- revizorova procjena rizika područje koje zahtijeva prosuđivanje i stoga se njome možda neće uočiti svi rizici značajnog pogrešnog prikazivanja,
- postoje inherentna ograničenja interne kontrole koja uključuju i mogućnost za menadžmentovo zaobilaženje kontrola.

U situacijama kada je rizik značajnog pogrešnog prikazivanja vrlo nizak, testovi detalja ili analitički pregled mogu biti sasvim dovoljni za dobivanje dostatnih i primjerenih dokaza za određenu tvrdnju.,³⁴

„Testovi detalja, kao jedan od oblika dokaznih postupaka, predstavljaju postupke oblikovane za prikupljanje dokaza koji će dokazati iznos financijskog izvješća. Oni se koriste za dobivanje revizijskih dokaza vezanih za tvrdnje poput postojanja, točnosti i vrednovanja. S druge strane, dokazni analitički postupci su postupci oblikovani za dokazivanje iznosa nekog financijskog izvješća korištenjem predvidljivih odnosa između nefinancijskih i financijskih podataka. Oni su uglavnom primjenjivi na velike volumene transakcija koje s vremenom postaju predvidljivi.“³⁵

„Provedba testa detalja provodi se u nekoliko koraka i to:

1. odabir pozicija financijskog izvješća koja se testira,
2. bruto bilanca - povezivanje računa „konta” i svote u financijskom izvješću,
3. pregled analitike za „konta” koja će se testirati,
4. odabir uzorka za test detalja,

³⁴ Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak – Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 111

³⁵ Ibid., str. 122

5. dizajn testa detalja, odabir metode kojom će se moći potvrditi tvrdnje (potpunost, postojanje, prava i obveze, vrednovanje) za odabrani uzorak,
6. provedba testa detalja - primjerice slanje konfirmacija za kupce - promatranje inventure, preračun amortizacije i drugo.“³⁶

„Dokazni analitički postupci podrazumijevaju usporedbu iznosa ili odnosa u financijskim izvještajima s očekivanjima koja su nastala na temelju informacija dobivenih iz stjecanja razumijevanja subjekta i drugih revizijskih dokaza. Za potrebe planiranja revizije, dokazni analitički postupci mogu se grupirati na tri različite razine ovisno o razini dobivenog uvjerenja, a to su:

- visoko učinkovit,
- umjereno učinkovit,
- ograničen.

Pri obavljanju analitičkih postupaka postoji nekoliko mogućih tehnika, a cilj je odabrati najprimjereniju kako bi se postigle ciljane razine preciznosti i uvjerenja. Tehnike uključuju analizu pokazatelja, analizu trendova, analizu prijelomne točke, analizu obrasca i regresijsku analizu. Svaka analiza, odnosno tehnika ima svoje prednosti i nedostatke, a na revizoru je da toga bude svjestan pri kreiranju analitičkih postupaka. Ostali analitički postupci odnosno analize mogu biti u obliku detaljnih usporedbi trenutnog financijskog izvještaja ili financijskih podataka s podacima iz proteklih razdoblja ili s trenutnim poslovnim proračunima, komparativnih podataka o različitim tipovima prodvanih proizvoda ili tipova klijenata, analize pokazatelja te grafičkih prikaza.“³⁷

„Prema MRevS-u 520 „revizor će oblikovati i provesti analitičke postupke blizu kraja revizije koji pomažu revizoru kada formira opći zaključak o tome jesu li financijska izvješća u skladu s revizorovim razumijevanjem poslovnog subjekta.“³⁸

„Metoda analitičkih postupaka provodi se tako da se usporede financijske informacije tekuće godine s usporedivim informacijama prethodnih razdoblja, potom usporede financijske informacije tekuće godine s očekivanim rezultatima (proračunima,

³⁶ Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF. str. 6

³⁷ Grubeša, J. (2019). Upravljanje rizicima i učinak na reviziju financijskih izvještaja. Završni rad. Zagreb: Veleučilište RRiF, str. 34

³⁸ Ibid.

projekcijama i prognozama) koje revizor napravi s obzirom na informacije dobivene iz razgovora s upravom. Također, revizor vrši usporedbu povezanih pozicija financijskih izvješća tekuće godine te odnosa financijskih i nefinancijskih informacija dobivenih od poslovnog subjekta odnosno klijenta.

Dokazni testovi se, prema Dumičiću i Cvetkoviću, dijele u 3 kategorije:

1. dokazni testovi poslovnih događaja;
2. analitički postupci;
3. testovi salda.“³⁹

4.2.1. Dokazni testovi poslovnih događaja

Dokazni testovi poslovnih događaja revizor koristi radi kontrole na postojanja pogrešaka ili prijevara na računima glavne knjige, na poslovnim događajima ili transakcijama koje mogu utjecati na stanje glavne knjige a u konačnici i na financijske izvještaje. Revizor kontrolira postojanost poslovnih događaja koji su u glavnoj knjizi, metodom preračunavanja kontroliraju matematičku točnost te analiziraju točnost analitičkih evidencija. Dokazni testovi također služe za kontrolu pozicija glavne knjige, da su sve stavke ispravno unesene, na pravilnoj poziciji a ujedno kontroliraju stvarno stanje imovine sa stanjem računa glavne knjige.

U svakom provođenju kontrola revizor koristi metodu uzorka. S obzirom da u jednom poduzeću postoje mnogobrojni poslovni događaji i nemoguće je sve ih testirati, revizor odabire reprezentativan uzorak na temelju statističke metode i prema procjeni samog revizora. Statistička metoda se koristi jer ne postoji mogućnost objektivne pristranosti a bazira se na slučajnom odabiru uzorka. Svoju prosudbu revizor donosi na temelju informacija dobivenih intervjuima.

4.2.2. Analitički postupci

„Analitički postupci služe za upoznavanje s poslovanjem određenog poslovnog subjekta i s njegovim prednostima i slabostima. Revizor analitičkim postupkom saznaje postoje li bilo kakve neobične i neočekivane stavke unutar financijskih izvještaja. Analitički

³⁹ Dumičić K., Cvetković B. (2007). Dizajni uzoraka primjenjivi u revizijskim testovima. U: Pavković, A., ur., Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu, str. 317

postupci se mogu koristiti u svim fazama revizije, a pogotovo u fazi planiranja te u završnoj fazi kada treba donijeti konačnu odluku jesu li financijski izvještaji napravljeni u skladu s propisanim pravilima i zakonima. Analitički postupci mogu biti na temelju podataka iz financijskih izvještaja iz prošlih godina, na temelju podataka iz financijskih izvještaja iz tekuće godine, na temelju planiranih podataka. Postupci analitičke metode, prema Brekalu, su:

- postupak horizontalne analize,
- postupak vertikalne analize,
- pokazatelji financijske analize
- pokazatelji likvidnosti,
- pokazatelji zaduženosti,
- pokazatelji aktivnosti,
- pokazatelji ekonomičnosti,
- pokazatelji profitabilnosti,
- pokazatelji investiranja.⁴⁰

4.2.3. Metoda testova salda

„Metodom testovi salda direktno se ispituju završna salda na pozicijama u financijskim izvješćima i računima glavne knjige. Revizor pomoću ove metode utvrđuje postoje li značajnije pogreške ili prijevare u financijskim izvješćima te na računima glavne knjige. Ova metoda obuhvaća veliki uzorak i zahtijeva duže vrijeme za obavljanje testova, a testovi koji se odnose na salda računa glavne knjige, najčešće testovi potraživanja i obveza, zahtijevaju eksternu potvrdu. Eksterne potvrde predstavljaju postupak za dobivanje pouzdanog revizijskog dokaza putem direktne komunikacije s trećim osobama (kupci, banke, porezna uprava, ...) kao odgovor na revizorov zahtjev o informacijama vezanim uz određenu stavku koja utječe na tvrdnje menadžmenta dane u financijskim izvješćima. Eksterne potvrde upućuju se prema odvjetničkim društvima (postoje li određeni sudski sporovi u kojima sudjeluje poslovni subjekt u kojem se vrši revizija), kupcima poslovnog subjekta (stanje predujmova i potraživanja od kupaca), bankama/financijskim institucijama (podaci o stanju na žiro-računu, kreditima, depozitima,

⁴⁰ Brekalo, F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o, str. 43

kamatama i vrijednosnim papirima) te poreznoj upravi (stanje obveza i potraživanja prema poreznoj upravi).⁴¹

4.3. Revizijski dokaz

„Revizijski dokaz predstavlja „informaciju koju je revizor prikupio i na osnovi koje temelji revizijsko mišljenje. Revizijski dokaz obuhvaća izvorne dokumente, računovodstvene evidencije na kojima su temelje financijski izvještaji i informacije u pisanom obliku iz drugih izvora.“⁴²

Primjenom kombinacije testova kontrole i dokaznih testova kreira se revizijski dokaz. MRevS 500 posvećen je revizijskim dokazima i utemeljuje opća načela i daje upute koje se odnose na kvalitetu i količinu te na postupke prikupljanja revizijskih dokaza za vrijeme revizije financijskih izvještaja. Na osnovi testova kontrole i dokaznih postupaka koji su međusobno povezani s dostatnosti i primjerenosti čine revizijski dokaz. Dostatnost pokazuje količinu prikupljenih dokaza, dok primjerenost pokazuje kvalitetu revizijskih dokaza a prikazuje važnost za određene tvrdnje i njihove pouzdanosti.

Nekoliko čimbenika utječe na revizorovu prosudbu dostatnosti i primjerenosti:

- Vrsta i razina inherentnog rizika koju je revizor procijenio na razini financijskih izvještaja, vrsta transakcija i stanja računa
- Proces internih kontrola i vrsta računovodstvenog sustava u procjeni kontrolnog rizika
- Značajnost stavaka koje se ispituju
- Prethodno revizorovo iskustvo
- Otkrivene pogreške ili prijevare kao rezultat revizijskih postupaka
- Pouzdanost informacija koje su dobivene tijekom intervjua

„Na pouzdanost revizijskih dokaza utječe njihov izvor (unutarnji ili vanjski) ili vrsta dokaza (može biti vidljiv, dokumentiran ili usmen). Iako pouzdanost revizijskih dokaza ovisi o pojedinim okolnostima, pri njihovu ocjenjivanju pouzdanosti mogu se uzeti u obzir neke općenitosti kao što su:

⁴¹ Miletić, A. (2012). Eksterne potvrde kao revizorski dokaz. Računovodstvo, revizija i financije. (4/12), str.108

⁴² MRevS 500 Revizijski dokaz, <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=61264> (pristupljeno 09.11.2024.)

- revizijski dokazi iz vanjskih izvora pouzdaniji su od onih iz unutarnjih izvora,
- revizijski dokazi koje revizor sam prikupi pouzdaniji su od dokaza koje prikupi od klijenta,
- revizijski dokazi pribavljeni iz izvornih dokumenata pouzdaniji su od dokaza pribavljenih iz fotokopija,
- revizijski dokazi u obliku dokumenata ili pisanih izjava pouzdaniji su od usmenih.

Revizor prikuplja dokaze revizije s jednim ili više postupaka kao što su:

- pregledavanje,
- promatranje,
- propitkivanje i confirmiranje,
- izračunavanje te analitički postupci.⁴³

Kako bi se ispitala točnost evidencija, dokumentacije, ispravno unesena dugotrajna imovina, potrebno je pregledavanje. Time se dobiva određen stupanj pouzdanosti da internih kontrola koje su kreirane radi sprječavanja pogrešaka ili prijevara tijekom unosa određenih podataka u sustav a na temelju vjerodostojne dokumentacije.

Promatranjem rada zaposlenika revizor dobiva uvid u poslovne procese. Na primjer kod inventure robe, revizor promatra druge kako i broje i na koji način evidentiraju inventuru ili na koji način se vrši interna kontrola a koja ne ostavlja trag na reviziju.

Propitkivanjem je prikupljaju određene informacije od pojedinaca unutar ili izvan poduzeća. Ono se može oblikovati neformalnim upitnicima klijentima poduzeća ili neformalnim razgovorima sa zaposlenicima koji obavljaju određene funkcije u poduzeću. Pomoću tih odgovora revizor prikuplja informacije i odgovarajuće revizijske dokaze.

Metodom izračunavanja provjerava je matematička točnost odgovarajuće dokumentacije s podacima unesenim u računovodstvene evidencije. Dok analitički postupci sadrže analize značajnih trendova i pokazatelja koje uključuju i rezultate istraživanja određenih promjena

⁴³ MRevS 500 Revizijski dokaz, <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=61264> (pristupljeno 09.11.2024.)

koje iz određenih razloga odstupaju od očekivanih iznosa ili se ne poklapaju s određenim relevantnim informacijama.

„Revizijski dokazi su nužni kako bi izvješće moglo biti objektivno i realno. Revizijski dokazi su primjereni i dostatni u ovisnosti o:

- a) dostupnosti svim informacija i dokumentaciji,
- b) stupnju pouzdanosti prikupljenih informacija,
- c) izvoru prikupljenih informacija,
- d) revizorovom iskustvu i mogućnošću procjene revizijskog rizika,
- e) određivanju značajnosti informacija,
- f) raspoloživom vremenu za reviziju financijskih izvještaja,
- g) metodi i postupku kojima je revizor ovladao,
- h) metodološkom uputstvu revizorske tvrtke. „⁴⁴

„Revizijski dokazi se prema stupnju pouzdanosti dijele na:

- vrlo pouzdane dokaze koji nastaju kada revizor sam fizički provjeri određenu imovinu, ponovno izvede postupke te dobije potvrde od neovisnih osoba o stanjima na određeni dan, primjerice od banaka, dobavljača, kupaca...
- primjerno pouzdane dokaze koji se dobiju analitičkim postupcima,
- nedovoljno pouzdani dokazi koji se temelje isključivo i samo na promatranju revizora te usmenim informacija od strane zaposlenih. „⁴⁵

U narednoj tablici su prikazani pouzdanost i vrste revizijskih dokaza⁴⁶

⁴⁴ Brekalo F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o., str. 30

⁴⁵ Ibid., str. 30

⁴⁶ Filipović, I. (2009). Revizija. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o., str. 92

Tablica 5: Pouzdanost i vrste revizijskih dokaza

RAZINA POUZDANOSTI	VRSTE REVIZIJSKIH DOKAZA
Vrlo pouzdani dokazi	Dokazi dobiveni ispitivanjem evidencija ili dokumentacija, dokazi dobiveni ponovnim izračunavanjem, dokazi dobiveni ispitivanjem imovine, dokazi dobiveni ponovnim izvođenjem
Primjereno pouzdani dokazi	Dokazi dobiveni analitičkim postupcima, dokazi dobiveni confirmiranjem
Nedovoljno pouzdani dokazi	Dokazi dobiveni propitkivanjem, dokazi dobiveni promatranjem

Izvor: Filipović, I. (2009). Revizija. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o., str. 92

Vrste revizijskih postupaka koje je revizor koristio određuju kvalitetu i pouzdanost revizijskih dokaza kojima će na kraju revizor raspolagati. Različiti revizijski postupci i metode koje revizor koristi biti će najpouzdaniji jer neki postupak je manje vjerodostojan dok drugi postupak može pokriti nedostatke manje vjerodostojnog postupka. Na primjer propitkivanjem i promatranjem revizor ne dobiva dovoljno pouzdane podatke tako će uključiti postupak izračunavanja ili ponovnog izvođenja potvrditi informacije koje su ranije dobivene.

U slijedećoj tablici prikazana je korelacija revizorskih dokaza i ciljeva.

Tablica 6: Veza između revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva

VRSTA DOKAZA	REVIZIJSKI CILJEVI							
	VALJANOST	POTPUNOST	CUTOFF	VLASNIŠTVO	MATEMATIČKA TOČNOST	ROČJENA	KLASIFIKACIJA	OBJAVLJIVANI
Dokazi dobiveni fizičkom provjerom	X	X	X	-	-	X	-	-
Dokazi dobiveni ponovnom izvedbom	-	X	-	-	X	X	X	-
Dokumentacija	X	X	X	X	-	X	X	X
Eksterna confirmacija	X	X	X	X	-	X	-	X
Dokazi dobiveni analitičkim postupcima	X	X	X	-	X	X	X	X
Dokazi dobiveni na temelju upita upućenih osoblju i upravi klijenta	X	X	X	X	-	X	X	X
Dokazi dobiveni promatranjem	-	-	-	-	-	X	-	-

Izvor: Filipović, I. (2009). Revizija. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o., str. 92

5. ZAKLJUČAK

U svakom poslovanju rizik je neizbježan dio i zato je izuzetno važno poduzeti sve potrebne mjere kako bi se sveo na minimum. Rizik se javlja u poslovnim događajima kada nema sigurnog ishoda ili kada je neizvjesno kako će se situacija odvijati u budućnosti. Kao što je već navedeno u ovom završnom radu, poslovni ili financijski rizik su vrste rizika kojima se poduzeća suočavaju u svom poslovanju. Stoga je bitno da se osiguraju analize rizika kroz procese procjene rizika i upravljanja rizikom. Stoga revizija kao oblik kontrole i nadzora treba zadovoljiti dva ključna kriterija a to su kriteriji racionalnosti i sveobuhvatnosti. Dok metode koje su vezane za procjenu rizika omogućuju ostvarenje navedenih kriterija.

Revizija je potrebna kako bi se dobilo objektivno i neovisno mišljenje o financijskim izvještajima koje daje sigurnost i povjerenje u stabilnost i iskrenost poduzeća koje posluje na tržištu. To se postiže zadovoljavanjem ciljeva revizije koja se sastoji od 5 faza: planiranje, prethodni postupci, ispitivanje u fazi formiranja financijskih izvještaja i na kraju završna revizija i kompletiranje revizije.

Najvažniji dio revizorskog izvješća je samo revizorsko mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskih izvještaja i da li su sastavljeni u zakonskim okvirima financijskog izvještavanja (profesionalni skepticizam). Revizor mora prvo utvrditi da li su financijski izvještaji iskazani bez velikih značajnih pogrešaka. Revizorski rizik se javlja u trenutku kada revizor kreće u kontrolu financijskih izvještaja i daje pozitivno mišljenje a ono ima pogreške od velikog značaja. Rizik se sastoji od tri komponente: inherentni rizik, kontrolni rizik i detekcijski rizik. Inherentni rizik je vanjski faktor koji je detektiran ali ga se ne može kontrolirati. Kontrolni rizik se javlja kada postoji mogućnost značajne pogreške koja se može javiti a neće biti na vrijeme otkrivena ili spriječena uz pomoć internih kontrola. I na kraju detekcijski rizik se može predstavljati rizik da revizor bez obzira na sve metode i postupke neće otkriti moguće pogreške ili prijevare te da će donijeti pogrešno revizorsko izvješće.

Iz tog razloga se provode revizijski testovi. Oni pomažu revizoru u određivanju ciljeva i strategije za upotrebu kompetentnih resursa za što kvalitetniju analizu mogućih pogrešaka ili prijevara koje se u tim slučajevima svode na minimum i time smanjuju i rizik poslovanja.

Testovi kontrole i dokazni testovi su testovi koje koristi revizor. Kako bi se ocijenila učinkovitost kontrole koje je društvo uspostavilo unutar poduzeća koriste se testovi kontrole. A dokazni testovi služe revizoru kako bi otkrio pogreške u iznosima koji su prikazani na pozicijama i računima financijskih izvještaja. Dokazni analitički postupci i testovi detalja obuhvaćeni su dokaznim testovima.

Ako u društvu postoje interne kontrole to revizoru olakšava i ubrzava posao u završnoj reviziji. Revizor u tom slučaju probavlja manje dokaza i obrađuje manje testova kontrole. Cilj revizora je obavljanje što je moguće kvalitetnije posao revizije. Mora prepoznati i definirati što je više moguće kontrole unutar poduzeća. Ako u razgovoru s odgovornim osobama koje revizor obavlja u prvoj fazi revizije dobije dojam i potakne sumnju da nema postavljenih internih kontrola unutar poduzeća, revizor mora otkriti postoji li sustav kontrole na višoj razini. Ako te kontrole ne postoje, revizor mora obaviti što je više moguće dokaznih testova kako bi revizijski rizik smanjio na prihvatljivo nisku razinu i prikupio što više revizijskih dokaza.

LITERATURA

1. Brekalo, F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o.
2. Filipović, I. (2009). Revizija. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o.
3. Miletić, S. S. et al. (2012). Revizija: načela, standardi, postupci. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
4. Tušek, B., Žager, L. (2008). Revizija (treće izdanje). Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. Zagreb
5. Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC.
6. Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak –Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC.
7. Bešvir B. (2003). *Revizijski dokaz*. Zagreb: Računovodstvo, revizija i financije. Br. 5/2003
8. Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije*. br. 6/2007
9. Miletić A. Razumijevanje poslovnih procesa u predreviziji. *Računovodstvo, revizija i financije*. 10(2012.)
10. Miletić, A. (2012). Eksterne potvrde kao revizorski dokaz. *Računovodstvo, revizija i financije*. (4/12)
11. Dumičić K., Cvetković B. (2007). Dizajni uzoraka primjenjivi u revizijskim testovima. Pavković, A.. ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu
12. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 3, (2005)., <https://hrcak.srce.hr/> (pristupljeno 13.07.2024.)
13. Grubeša, J. (2019). Upravljanje rizicima i učinak na reviziju financijskih izvještaja. Završni rad. Zagreb: Veleučilište RRiF
14. Buneta, A. (2024). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF
15. Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF
16. Međunarodni revizijski standardi Narodne Novine br. 71/2009
17. Zakon o računovodstvu Narodne novine br. 109/2007
18. www.zakon.hr (pristupljeno 09.11.2024.)
19. www.revizorska-komora.hr (pristupljeno 06.07.2024.)

POPIS SLIKA

Slika 1.: Objekt i predmet revizije.....	3
Slika 4.: Temeljne vrste revizije.....	4
Slika 5.: Komponente rizika revizije.....	12
Slika 6.: Koeficijent alfa i beta rizika.....	16
Slika 5.: Oblikovanje i implementacija odgovarajućih reakcija na promjenu rizika.....	22
Slika 6.: Primjer kontrole procesa prodaje.....	28

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Upitnik za ocjenu revizijskog rizika.....	14
Tablica 2.: Koraci koji su uključeni u provođenju analitičkih postupaka.....	21
Tablica 3.: Primjer kontrole procesa prodaje.....	29
Tablica 4.: Primjer provedbe testa kontrole prodaje.....	29
Tablica 5.: Pouzdanost i vrste revizijskih dokaza.....	33
Tablica 6.: Veza između revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva.....	34